

situasjon var vel ivarettatt slik at det ikke var nødvendig med umyndiggjøring. I mai 2002 overførte han hytta til ett av fellesbarna. I august opprettet han og hustruen ektepakt om fullstendig særøie og boligen og fritidseiendommen ble overført til hustruen. G fikk livsvarig bruksrett. Kort tid etter ble han innlagt på sykehjem hvor han døde i januar 2003. Som resultat av ektepakten og gaveoverføringene ville særkullsbarna i praksis ikke arve noe.

Retten presiserte først at avgjørelsen av hvorvidt en disposisjon er en livs- eller dødsdisposisjon beror på om disposisjonen innebærer noen realitet for vedkommende i levende live eller ikke. Retten la til grunn at G var alvorlig mentalt svekket og at hans fysiske helse også var alvorlig svekket da ektepakten ble opprettet. Om bruksretten ble det uttalt: «Lagmannsretten kan ikke se at eiendomsoverdragelsene verken var ment å skulle ha eller rent faktisk hadde noen realitet for G mens han levde. Dette var eiendommer som familien brukte sammen. G og A var fortsatt gift, og med avtalen om livrente til A synes det ikke lenger å ha vært noen reell fare for skilsmisse. Det er ingen opplysninger i saken som tilsier at det skjedde noen endringer som følge av ektepakten.» Hva angår det forhold at G fikk fordeler i form av pleie og stell, fremhevet retten at dette synspunkt har mindre vekt når det er tale om overdragelser mellom ektefeller. Retten viste til ektefellenes gjensidige underholdningsplikt, jf. el. § 38, og la vekt på at G allerede ved disposisjonene i 2001 hadde sikret seg pleie og omsorg. «Gjennom låneopptakene var G med på å finansiere en livrente til ektefellen på godt og vel 90000 kroner i året. På bakgrunn av brevet [...] fra advokat [...] er det vanskelig å forstå dette på noen annen måte enn som et vederlag for pleie og omsorg fra A.» Retten oppsummerte med at overdragelsene ikke hadde noen faktisk eller rettslig realitet for G. «Han ble boende i bolig-

huset med livsvarig boret og kunne – i den grad han var i stand til det – fortsatt bruke fritidsboligen på X. Overdragelsene ville alene få realitet etter hans død. De gjorde i realiteten barna i første ekteskap arveløse. Disposisjonene må anses som dødsdisposisjoner i strid med arvelovens pliktregler. Ektepakten kjennes derfor ugyldig.»

Jeg er helt enig i resultatet og begrunnelsen. Saken har for øvrig flere likhetstrekk med tre av høyesterettsdommene fra 1961 til 1979: G's alder som var 78 år, aldersforskjellen mellom ektefellene som var 21 år, og varigheten av ekteskapet som var 29 år da ektepakten ble opprettet. Det eneste spesielle i denne saken var «trusselbrevet» fra hustruens advokat. Hvor reell denne trussel var etter et ekteskap som da hadde vart i 28 år, er vel umulig for en utenforstående å avgjøre. Hustruen fikk vederlag i form av en livrente. Livrenten ble dog finansiert ved låneopptak på felles bolig. Siden ektefellene hadde felleseie, betalte hun reelt halvparten av livrenten selv. Der- som retten hadde lagt avgjørende vekt på et slikt «trusselbrev», ville det være svært enkelt for ektefeller å kamuflere gaveoverføringer som en livsdisposisjon. I tillegg til en ektepakt kunne ektefeller ganske enkelt opprette et brev med trussel om skilsmisse. Når ekteskapet har vart i 28 år og den ene ektefelle er blitt 78 år gammel, må det iallfall være riktig å se bort fra en slik «trussel».

Peter Hambro

ERSTATNINGSRETT

Objektivt ansvar for ren formuesskade – Høyesteretts dom 2. juni 2006 (Lillestrøm-saken)

Natt til 5. april 2000 fikk et godstog problemer med bremsene, og kjørte inn i et annet tog på Lillestrøm sta-

sjon. To av godsvognene inneholdt propan som tok fyr, og det oppsto en betydelig eksplosjonsrisiko som førte til at store deler av Lillestrøm sentrum måtte evakueres. De som krevde erstatning, var beboere som måtte ta inn på hotell, næringsdrivende som måtte holde stengt, samt Skedsmo kommune som måtte betale lønn til ansatte som ble hindret i å utføre sitt arbeid. Hovedspørsmålet i saken var om transportøren, NSB, var ansvarlig for tapene etter det ulovfestede, objektive ansvaret – ansvaret for «farlig bedrift». Dernest oppsto spørsmål om transportørens forsikrings-selskap, Vesta, heftet for erstatningsutbetalingene etter forsikringsavtalen.

Vesta bestred ikke at de alminnelige vilkårene for ulovfestet, objektivt ansvar – at skaden skyldtes en stadig, typisk og ekstraordinær risiko – var oppfylt, men mente at det ulovfestede, objektive ansvaret ikke kunne omfatte slike *rene formuesskader* som det her var tale om (avsnitt 51). Dette fikk selskapet ikke medhold i. Førstvoterendes begrunnelse var sammensatt. Hun viste til at skadetilfellet lå innenfor «kjerneområdet til det ulovfestede objektive ansvaret – ansvaret for «farlig bedrift»», og til at en skarp sontring mellom rene formuesskader og andre skader kunne ramme tilfeldig, og ikke vareta hensynene bak det objektive ansvaret. Også «en ren interesseavveining» talte for at tapene måtte anses omfattet av ansvaret (avsnitt 52). Rene formuesskader kunne derfor ikke generelt anses å falle utenfor ansvarsgrunnlaget. I stedet måtte det foretas en konkret avgrensning av ansvaret basert på adekvansbetragtninger.

Adekvanskrevet innebærer at det må foreligge en viss «nærhet i årsakssammenheng», for at erstatningsplikten ikke skal gi «urimelige eller urettferdige utslag». Som et utgangspunkt for vurderingen, uttalte førstvoterende at det «etter norsk rettspraksis skal mye til for at et tredjemannstap har erstatningsrettslig vern» (avsnitt 55). Dette må

bety at *rene formuesskader* ofte vil bli ansett som mindre nærliggende enn økonomiske tap som står i sammenheng med person- eller tingsskade på erstatningssøkerens hånd. Hadde gassen eksplodert, slik at erstatningssøkernes eiendommer var blitt beskadiget, var det ifølge førstvoterende «ikke tvilsomt at formuesskader sammen med integritetsskader ville ha hatt tilstrekkelig nærhet til primærskadene» (avsnitt 56). Tvilen skyldtes altså fraværet av tingsskade på deres hånd. Men også rene formuestap kan altså ha tilstrekkelig nærhet til den ansvarsbetingende risiko. Avgrensningen må skje «etter en konkret vurdering» (avsnitt 55).

Førstvoterendes uttalelser tyder på at rene formuesskader skal bedømmes etter de samme *rettslige kriterier* som andre skader, men at den *faktiske vurderingen* av om tilstrekkelig nærhet foreligger i mange tilfelle kan falle annerledes ut. Rene formuesskader står således ikke i en *erstatningsrettslig særstilling*, slik tilfellet er i en del andre land. Ansvarets utstrekning må avgjøres på grunnlag av en konkret, skjønsmessig vurdering av skadens tilknytning til den ansvarsbetingende risiko, og på grunnlag av en avveining av partenes interesser. Dette er i tråd med eldre, norsk praksis, jf. f.eks. Rt. 1955 s. 872 (kabeldommen), Rt. 1967 s. 697 (Lierdommen) og Rt. 1973 s. 1268 (flymanøverdommen).

Høyesterett kom til at alle de fremsatte krav måtte erstattes. Evakueringen var «så nær knyttet til den risiko som foreligger ved transport av farlig gods», at formuestapene vanskelig kunne karakteriseres som «for fjerne eller avledete» (avsnitt 56). Det ble bl.a. lagt vekt på at skadepotensialet var stort, på at det i en slik situasjon kunne være tilfeldig hvem som ble påført integritetstap og hvem som bare fikk et rent formuestap, på at skadevirkningene ikke var av abstrakt og ubestemt karakter, på at transporten av gassen var i transportørens interesse, og på at det var denne som hadde mulighet

til å forebygge ulykker. Adekvansvurderingen beror således ikke bare på hvor «nær» eller «fjern» skaden er i forhold til risikoen, men på en totalvurdering av ansvarssituasjonen. Mange av de samme omstendigheter vil være relevante ved adekvansvurderingen som ved bedømmelsen av ansvarsgrunnlaget, herunder risikoens størrelse, prevensjonshensynet, foreliggende forsikringsmuligheter, likebehandlingshensyn og rene rimelighetsbetraktninger.

Enkelte uttalelser kan tyde på at Høyesterett la vekt på at formuesskadene var resultat av en *integritetskrenkelse på tredjemanns hånd* – tapet av propangassen, som tilhørte Statoil (jf. avsnittene 46, 56 og 59). Formuesskader som skyldes integritetskrenkelse på tredjemanns hånd og formuesskade som opptrer alene, omtales som to separate *kategorier* (avsnitt 45, jf. 46). Det fremgår imidlertid ikke klart om de to kategoriene skal bedømmes etter ulike rettslige kriterier. Det er da også vanskelig å se at resultatet burde blitt annerledes om evakueringen hadde funnet sted som følge av en ren eksplosjonsrisiko, uten tingsskade. Det ansvarsbegrunnende var den *risiko* som ble skapt ved virksomheten, og ikke tapet av noen kubikkmeter propangass. Det ville virke helt tilfeldig om en slik omstendighet skulle få avgjørende betydning for erstatningssøkernes stilling i den foreliggende situasjon.

Det er mulig at man kan se dommen som et eksempel på ansvar for *utgifter som pådras for å forebygge en truende fare* (avsnittene 56 og 57). I så fall er avgjørelsen i godt samsvar med det alminnelige synspunkt om at den som blir utsatt for en truende fare, innenfor visse grenser, har rett til å avverge skaden, og kan kreve sine omkostninger i denne forbindelse dekket fra den som ville vært ansvarlig for skaden dersom skaden hadde inntruffet. I Principles of European Law (Tort Law), som ble vedtatt av Study Group on a European Civil Code i desember 2005, fremgår det av

art. 1:101 at en person «who would suffer the damage [has] a right to prevent it. This right is against a person who would be accountable for the causation of the damage if it occurred». Grensene for ansvaret fremgår av art. 6:301: «The right to prevention exists only in so far as (a) reparation would not be an adequate alternative remedy; and (b) it is otherwise reasonable for the person who would be accountable for the causation of the damage to prevent it from occurring.» I det foreliggende tilfellet var det ingen tvil om at NSB ville blitt ansvarlig om personskade hadde inntruffet. Erstatning ville ikke vært adekvat kompensasjon for personskader, og det fremsto som rimelig at innbyggerne og de næringsdrivende ønsket å beskytte seg mot slik skade. Det synes heller ikke urimelig at Skedsmo kommune unnlot å beordre sine ansatte på jobb så lenge faren truet. I et slikt perspektiv, lar det resultat Høyesterett kom til, seg vanskelig kritisere.

Spørsmålet om NSB kunne kreve dekning under ansvarsforsikringen ble besvart bekreftende, basert på en konkret tolkning av forsikringsavtalen.

Are Stenvik

Oppreisning for skade voldt ved seksuell handling mot syv år gammel pike. Høyesteretts dom 14. juni 2006 (HR-2006-01029-A)

I. Høyesterett har i løpet av det siste året avsagt en rekke dommer om oppreisning ved personlige krenkelser, jf. skadeserstatningsloven § 5-3. I de to foregående hefter av *Nytt i privatretten* har jeg omtalt tre av dem. Høyesteretts dom 14. juni 2006 gjelder – som dommen i Rt. 2005 s. 1766 – overgrep mot barn.

Saksforholdet var i korthet dette: B var i lagmannsretten dømt til fengsel i fem måneder for overtredelse av strl. § 200 annet ledd første punktum. Saksforholdet er beskrevet slik i lagmannsrettens dom: B «tok frem sin erigerte penis og løftet As skjørt bak samtidig som han